

Doc. dr. Aldis Gedutis
(Klaipėdos Universitetas, Lietuva)

V. Sezemano idėjų recepcija šiuolaikinėje Lietuvos filosofijoje (The Reception of Sezemanas' Ideas in Contemporary Lithuanian Philosophy)

Lietuviškos filosofijos tyrinėtojų ir ekspertų tarpe įprasta manyti, kad Vosylius Sezemanas yra vienas originaliausių, savarankiškiausių ir iškiliausių Lietuvos filosofų. Tokią nuomonę galima pagrįsti nurodant šiuos faktus:

- Sezemano svarbą ir išskirtinumą akcentuoja visi apie jį išsamiau rašę autoriai (pvz. Lozuraitis: 1987, Juršėnas: 1995, Anilionytė ir Lozuraitis: 1997 ir 2000, Sverdiolas: 2005, Botz-Bornstein: 2002 ir 2006).
- Didelių pagyrų (tiesa, dažniausiai neoficialių) Sezemanas susilaukia taip pat ir iš buvusių savo studentų ir mokinių. Filosofų tarpe paminėtini Romanas Plečkaitis ir Kristina Rinkevičiūtė.
- Kartais neoficialiai net užsimenama (pvz. 1995 m. VU Filosofijos fakultete skaityto „Lietuvos filosofijos istorijos“ kurso metu), jog Sezemanas būtų gerokai žinomesnis ir įtakingesnis už savo kolegą ir draugą, vokiečių filosofą Nikolai'ų Hartmanną. Šią nuomonę bandoma pagrįsti lyginant abiejų filosofų biografijas bei nagrinėjant jų tarpusavio korespondenciją. Skirtingai nuo Hartmanno, Sezemanas atsidūrė netinkamoje filosofinėje ir politinėje terpėje netinkamu laiku, todėl negalėjo pilnai išnaudoti savo gabumų ir talentų.
- Sezemano „Gnoseologija“ įsitvirtino Lietuvoje skaitomų „Filosofijos įvadų“ literatūros sąrašuose (Google paieškos sistemoje įvedus Sezemano pavardę, daugiausiai nuorodų gaunama į įvairių Lietuvos institucijų filosofijos kursų aprašus).
- Sezemano autoritetą sustiprina ir tas faktas, kad juo domimasi ne tik Lietuvoje, bet ir kitose šalyse. Leidykla *Rodopi* (Nyderlandai) išleido anglišką „Estetikos“ vertimą (Sesemann: 2007) ir vokiečių filosofo Thorsteno Botzo-Bornsteino knygą „Vasily Sesemann: Experience, Formalism, and the Question of Being“ [Vosylius Sezemanas: Patirtis, formalizmas ir būties klausimas] (Botz-Bornstein: 2006).
- Dvi pastaruoju metu Sezemanui skirtos konferencijos, vykusios Vytauto Didžiojo universitete (2005 m. balandžio 22 d.) ir Helsinkio universitete (2006 m. kovo 16 d.), irgi netiesiogiai liudija Sezemano svarbą ir aktualumą.

Aukščiau pateikti faktai skatina interpretacijas, netiesiogiai talpinančias Sezemaną tarp XX a. europinės filosofijos grandų, ir, savaime suprantama, iškeliančias jį virš jo amžininkų, rašiusių lietuviškai.

Tačiau ieškant tekstų ir kitokios informacijos apie Sezemaną šie įspūdžiai apie jo įtaką ir svarbą netrunka išblėsti, o tyrinėtojų pagyros regisi perdėtos, t.y. realus dėmesys, skirtas Sezemano idėjų pristatymui, nagrinėjimui ir/ar kritikai yra visiškai menkas ir nepakankamas:

- Sezemano palikimą sudaro tekstai trimis kalbomis (vokiečių, rusų ir lietuvių), tačiau nė viena kalba nėra parengtas pilnas Sezemano tekstų rinkinys. Lietuviškai publikuotų Sezemano tekstų skaičius yra didžiausias, tačiau net ir į lietuviškus leidinius nepatenka visi jo tekstai.
- Filosofo aktualumą galima pagrįsti remiantis analitinių ir kritinių tekstų apie jį skaičiumi. Per paskutinius 20 m. tokių tekstų apie Sezemaną tėra 7: Lozuraitis: 1987, Juršėnas: 1995, Anilionytė ir Lozuraitis: 1997 ir 2000, Sverdiolas: 2005, Botz-Bornstein: 2002 ir 2006. Iš jų tik Sverdiolas ir Botzas-Bornsteinas bandė išsamiau svarstyti ir aktualizuoti Sezemano idėjas. Beje, Anilionytės ir Lozuraičio kartu 1997 ir 2000 m. išleisti tekstai didžiąja dalimi sutampa – pirmasis parašytas lietuviškai,

antrasis angliškai. Botzo-Bornsteino 2002 m. tekstas yra 2006 m. teksto pagrindas. Taigi šie duomenys tikrai neliudija Sezemano aktualumo.

- Dar vienas kriterijus, liudijantis Sezemano neaktualumą, yra citavimo ir minėjimo dažnumas. Pagal šiuos parametrus Sezemanas ženkliai nusileidžia Šalkauskui, Maceinai, Girniui ir Šliogerui (tikslūs duomenys bus pateikti pranešimo metu). Vertinant šių autorių citavimo ir minėjimo kontekstą, tenka konstatuoti, kad Sezemano idėjos nėra aptariamoms, o jam dažniausiai tenka tik statisto vaidmuo.
- Aukščiau minėtų konferencijų pranešimų pobūdis irgi liudija nepakankamą dėmesį Sezemano idėjoms. Iš 5 VDU konferencijoje skaitytų pranešimų 2 pranešimai skirti Sezemano asmeniui ir jo biografijai, 3 – Sezemano idėjoms. Helsinkio universitete – 1 pranešimas skirtas Sezemano giminei ir jos genealogijai, 1 – Sezemano biografijai, 2 – Sezemano idėjų kontekstams, 2 – išimtinai Sezemano idėjoms. Vertas dėmesio ir tas faktas, kad didesnė dalis pranešimų kol kas nėra publikuoti.
- Lietuvos universitetuose filosofijos studentams siūlomi seminarai, skirti Sezemano amžininkams Šalkauskiui, Maceinai ir Girniui, tačiau seminarų, skirtų Sezemanui, nėra. Profesionalus domėjimasis Sezemanu paliekamas savieigai.

Minėta situacija kelia rimtų abejonių, ar išties Sezemanas yra tokia svarbi figūra lietuviškoje filosofijoje. Jei Sezemanas yra svarbus ir aktualus, tuomet kodėl beveik niekas juo nesidomi? Vieni iš svarbiausių pranešimo klausimų – ar Sezemanas yra nors kiek aktualus? Kas nulemia neatitikimą tarp oficialaus Sezemano vertinimo ir realaus domėjimosi jo idėjomis? Ar galima pritaikyti ir panaudoti jo siūlytus instrumentus? Kokias filosofines problemas įgalintų aktualizuoti ir spręsti Sezemano idėjos?

Siekiant atsakyti į nurodytus klausimus pranešimo metu bus:

- mėginama paaiškinti, kodėl skiriasi oficialus Sezemano vertinimas nuo realaus domėjimosi jo idėjomis;
- peržiūrėta Sezemano filosofijos samprata ir sugretinta su Richardo Rorty filosofijos samprata;
- bandoma aktualizuoti kai kuriuos Sezemano teorinius instrumentus remiantis Sverdiolo ir Botzo-Bornsteino įžvalgomis;
- siekiama išryškinti galimą Sezemano idėjų panaudojimą šiuolaikinėje filosofijoje.

Literatūra:

- Anilionytė L. ir Lozuraitis A. 1997. Išminties ramybė gyvenimo sumaištyje // Sezemanas V. 1997. Raštai. Filosofijos istorija. Kultūra. Vilnius: Mintis.
- Anilionytė L. and Lozuraitis A. 2000. The Life of Vosylius Sezemanas and His Critical Realism // Baranova J. (ed.). 2000. Lithuanian Philosophy: Persons and Ideas. Washington: Council for Research in Values & Philosophy.
- Botz-Bornstein T. 2002. Vasily Sesemann: Neo-Kantianism, Formalism and the Question of Being // Slavic and East European Journal, 2002, Vol. 46, No. 3.
- Botz-Bornstein T. 2006. Vasily Sesemann: Experience, Formalism, and the Question of Being. Amsterdam/NY: Rodopi.
- Juršėnas N. 1995. V. Sezemano ir N. Hartmano ryšiai // Problemos, 1995, No. 48.
- Lozuraitis A. 1987. Gnoseologijos labirintuose // Sezemanas V. 1987. Raštai. Gnoseologija. Vilnius: Mintis.
- Sesemann V. 2007. Aesthetics. Amsterdam/NY: Rodopi.
- Sezemanas V. 1970. Estetika. Vilnius: Mintis.
- Sezemanas V. 1987. Raštai. Gnoseologija. Vilnius: Mintis.
- Sezemanas V. 1994. Gnoseologija // Problemos, 1994, No. 46.
- Sezemanas V. 1996. Kito supratimas. Spekurso tezės // Problemos, 1996, No. 49.
- Sezemanas V. 1997. Raštai. Filosofijos istorija. Kultūra. Vilnius: Mintis.

Sverdiolas A. 2005. Vosylius Sezemanas: savastis, kitybė ir laikas // Birgerė A. ir Čiočytė D.(sud.). 2005. Sambalsiai: studijos, esė, pokalbis. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.